

หัวข้อวิทยานิพนธ์	กระบวนการขับเคลื่อนของสังคมต่อการแก้ไขประมวลกฎหมาย อาญา มาตรา 276 กับการสร้างวาทกรรมเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกาย ของผู้หญิง (Social Movement on the revision of Criminal Act Article 276 and The Construction of Discourse on Women's Body Right)
ชื่อผู้เขียน	นางสาวปรีชญาภรณ์ จันทร์รักษ์ (Miss Prechayaporn Chanrak)
ระดับปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชา/คณะ/มหาวิทยาลัย	สาขาวิชาสตรีศึกษา วิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ปีการศึกษา	2550

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์มุ่งศึกษาถึงกระบวนการเคลื่อนไหวของกลุ่มองค์กรผู้หญิงที่ผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และนำไปสู่การแก้ไขประมวลกฎหมายอาญามาตรา 276 นอกจากนี้ผู้เขียนได้ศึกษาว่าความเข้าใจของกลุ่มคนในสังคมที่องค์กรผู้หญิงใช้เป็นยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวในประเด็นความรุนแรงต่อผู้หญิง โดยเฉพาะกรณีความรุนแรงทางเพศ และการข่มขืนในคู่สมรส

การศึกษานี้ได้นำกรอบแนวคิดทฤษฎี เรื่องวาทกรรมความรุนแรงทางเพศ (Gender Violence Discourse) แนวคิดเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง (Women's Body Right) วิเคราะห์ ในประเด็นการรณรงค์แก้ไขกฎหมาย จากการระดมความเห็นในเวทีสาธารณะในกลุ่มเครือข่ายองค์กรผู้หญิงทุกภูมิภาค และบุคลากรในกระบวนการยุติธรรม และแนวคิดเรื่อง การเคลื่อนไหวทางสังคมรูปแบบใหม่ (New Social Movement) มาวิเคราะห์ในกระบวนการขับเคลื่อนสังคมขององค์กรผู้หญิง

จากการศึกษาพบว่า กระบวนการขับเคลื่อนของกลุ่มองค์กรผู้หญิงในประเด็นแก้ไขกฎหมายอาญามาตรา 276 "ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน." โดยเสนอให้ตัดคำว่า "หญิงซึ่งมิใช่ภรรยาตน" ออกและให้ใช้คำว่า "ผู้อื่น" แทนนั้น องค์กรผู้หญิงได้สร้างกลไกการขับเคลื่อนภาคประชาสังคม ให้กับเครือข่าย เนวร่วมและพันธมิตร โดยกระบวนการในการขับเคลื่อนนี้องค์กรผู้หญิงได้ใช้ยุทธศาสตร์ในการเคลื่อนไหวที่กำหนดเป้าหมายและกิจกรรม

ที่ดำเนินขึ้นพร้อมกันในกลุ่มเครือข่ายแนวร่วมและพันธมิตรในลักษณะที่เรียกว่า Focal Point การขับเคลื่อนผ่านกลไกภาคประชาสังคม ขององค์การผู้หญิงในการจัดกิจกรรม "เวทีสาธารณะ" เป็นการเปิดพื้นที่ให้กับผู้หญิงได้ร่วมกันสร้างจิตสำนึกในเรื่อง ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นจากอคติทางเพศที่ผ่านกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมผ่านวัฒนธรรม ผ่านกฎหมาย โดยที่สังคมหรือแม้แต่ผู้หญิงเองไม่อาจรับรู้ว่าเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง กลไกภาคประชาสังคมได้รับรู้ร่วมกัน และถ่ายทอดประสบการณ์ของความรุนแรง และในการเปิดพื้นที่สำหรับ "เสียงของผู้หญิง" เกิดขึ้นด้วยการโต้แย้งและวิวาทะทั้งกับตนเองและผู้อื่น เพื่อให้เกิดการตระหนักรู้และสร้างจิตสำนึกในปัญหาความรุนแรงทางเพศที่มีต่อผู้หญิงซึ่งเป็นภรรยา

องค์การผู้หญิงได้สร้างวาทกรรมเรื่องสิทธิเนื้อตัวร่างกายของผู้หญิง ในประเด็น "ความรุนแรงในครอบครัว, ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป" การสร้างชุดวาทกรรมความรู้นี้ เกิดจากกระบวนการเรียนรู้ของผู้หญิงซึ่งเป็นวาทกรรมทางเพศและมี "ประสบการณ์ร่วม" ในเวทีกลุ่มย่อยแล้วจึงขยายไปสู่เวที "แนวร่วม" นอกจากนี้องค์การผู้หญิงยังได้สร้างชุดความรู้ในประเด็น "ผู้หญิงควรมีสิทธิและสามารถปฏิเสธที่จะมีเพศสัมพันธ์กับสามีเมื่อไม่พร้อม" การสร้างวาทกรรมจากการเรียนรู้ร่วมกันนี้เป็นการใช้เหตุผลเชิงกระบวนการของสตรีนิยม (Feminist practical reasoning) ผู้หญิงที่เป็นภรรยาสามารถหลุดจากความเชื่อในชุดวาทกรรมกระแสหลักที่ส่งผ่านวัฒนธรรม คำสอน จารีตประเพณี ตลอดจนระบบของกฎหมาย และเปลี่ยนค่านิยมที่บอกว่าภรรยาต้องหลับนอนกับสามีทุกครั้งตามที่สามีต้องการ

กระบวนการเคลื่อนไหวได้เชื่อมโยงไปสู่กลไกภาครัฐ โดยองค์การผู้หญิงได้สร้าง "แนวร่วมภาครัฐ" เป็นพันธมิตรในการขับเคลื่อนไปพร้อม ๆ กับการสร้างองค์ความรู้ในเวทีสาธารณะ แต่ร่างกฎหมายก็ไม่ได้เข้าสู่กระบวนการนำเสนอต่อฝ่ายบริหาร เป็นระยะเวลากว่า 20 ปี ที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276 ได้เคลื่อนไหวเพียงผ่านกลไกภาคประชาสังคม เท่านั้น

การศึกษายังพบว่า นอกจากกลไกในระดับนโยบายของรัฐบาลจะเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายแล้ว ประเด็นทางการเมืองได้ถูกโยงเข้ามาสู่กระบวนการของการเคลื่อนไหว ส่งผลสำเร็จในความพยายามขับเคลื่อนทางสังคมในมาตรา 276 กล่าวคือ สถานการณ์ของการเปลี่ยนผ่านรัฐบาลยุคปฏิรูปในปี 2549 ทำให้องค์การผู้หญิงนำการเคลื่อนไหวเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงทางการเมืองได้ทัน่วงที โดยที่รัฐบาลยุคปฏิรูปไม่อาจปฏิเสธข้อเสนอที่ว่า "สิทธิของผู้หญิง คือสิทธิมนุษยชน"